

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תש"ע

פרשת תולדות

א. תועלות להרלב"ג .

פרק כו' פסוקים א'-ז': והנה התועלות המגיעים מזה הסיפור הב' :

התועלת הראשון הוא במידות, והוא שאין ראוי לאדם שיתרשלי מבקשת הטרף, (כו, א) ואף על פי שהוא באופן מן השלמות שתדבק בו השגחת ה' יתעלה. הלא תראה שיצחקי, עם היותו נביא, התעורר בבוא הרעב בארצו ללכת באשר ימצא לחם חוקו, עם ידיעתו שהארץ ההיא היא נבחרת אל שידבקי בה השפע האלהי.

התועלת השני הוא בדעות, והוא להודיע שהשגחת ה' יתעלה תהיה באדם לפי (כו, ג-ד) מדרגת שלמות שכלו, ולזה אמר ה' יתעלה ליצחק שיגור בארץ הנבחרת המוכנת אל שידבק בה השפע האלהי, וזה יהיה סיבה שיהיה ה' יתעלה עימו ויברכהו ויברך זרעו¹⁵.

15. 'גור בארץ הזאת' יגרום לדבקות השפע האלהי השכלי בו, וזה יהיה סיבה לזאהיה עמד ואברכך...! מכאן שהברכה שמצד ההשגחה היא לפי שלמות שכלו.

התועלת השלישי הוא במידות, והוא שאין ראוי לאדם לסמוך על הנס, אף על פי שהוא דבק בה' יתעלה באופן שתדבק בו ההשגחה האלהית. ולזה תמצא כי כאשר הוכרח יצחק ללכת בארץ השטופים¹⁶ בזימה, ונתירא פן יהרגוהו על דבר אשתו כי טובת מראה היא, אמר עליה שהיא אחותו, כמו שעשה אברהם משרה.

אלות

1. התועלת הראשונה שפרשנו מוצא כאן היא ב"מידות" דוקא, מהי אותה "מידה" שצפורה צריך היה יצחק לחשוב לרדת מן הארץ?
2. התועלת השנייה היא ב"דעות" איך זה סגל ומה נדרש ביצחק כאן?
3. מה זה: "שפלות שכלו"?
4. אמרות כל הנאמר הוצרך יצחק לחשוב לרדת מצרימה, למה?

* * *

ב. המשתדל.

פרק כו' פסוקים א', ב': [א] ויהי רעב בארץ: לדעת ר' וואלף, בעל המעמר, זה היה קודם לידת יעקב ועשו, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, כי רחוק הוא כי באורך הימים לא ירגישו אנשי המקום כי הבנים בניו ושרבקה היא אמם.
[ב] אל תרד מצרימה: שהיה בדעתו ללכת שם כמו שהלך אביו בימי הרעב (רש"י), ורצה הקב"ה להראות לו השגחתו שגם בארץ ההיא-שהיה שם הרעב-יברכהו ויצליחהו. וכמפורש למטה (י"ב) ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא וגו'. שכן בארץ: עיין נתיבות השלום*.

תולדות

* בביאור בנתיבות השלום בא: לי נראה עוד להוסיף על דבריו (של הרמב"ן) ואולי תהיה גם כוונתו כן, שהיה בענין ג' צוויים: א) אל תרד מצרימה כלל אפילו לגור שם דרך ארעי עד עבור ימי הרעב; ב) שכן בארץ אשר אומר אליך היא ממרא קרית הארבע או באר שבע (לפי מה שהוכחתי למעלה שאיננה מארץ פלשתים) שהם מארץ שבעת עממים ממש וציווהו לשכון שם כל ימי חייו ואחר עבור ימי הרעב ישוב לשם מארץ פלשתים, ולפי שלא היה צווי זה לעשותו מיד לכן לא פירש לו הארץ רק אמר אשר אומר אליך אחר עבור ימי הרעב, ובלי ספק מה שנאמר להלן (פסוק כ"ג) ויעל משם באר שבע, היה ע"פ צווי השם ואף שקיצר הכתוב; ג) גור בארץ הזאת, היינו בארץ פלשתים שהיה שם אז תהיה רק כגור בארץ אחרת ולא בקביעות דירה רק עד אחר עבור ימי הרעב ומפרש ואמר כי לך ולזרעך אתן כל הארצות האל, ר"ל כי גם ארץ פלשתים אתן לך, מה שאין כן ארץ מצרים איננה בכלל.

אלות

1. מה מביא את פרשני - 663 פרשן אחר - למסקנה כי כל האירוע כאן קרה לפני לידת הנביא?
2. למה רצה יצחק לרדת מצרימה, למה לא ירד, ומה בדיוק קרה לו?
3. פרשני 663 פרשן הקובע שלשה ציוויים שניתנו ליצחק בהוראת המלה: "שכון" התוכף לפרט ולהסביר?
4. התוכף להוכיח ממקום אחר את ההפך בין שכון לבין ארץ?

* * *

ג. תוספת ברכה. כי טובת מראה הוא (כ"ו ז') ובפרשה חיי, בעת שנפגשה עם אליעזר כתיב (כ"ד ט"ז) כי טובת מראה היא מאוד, וכאן חסרה המלה "מאוד", ויש לכונן זה עפ"י מש"כ רש"י בפ' בראשית (ד' י"ט) ובפ' וישב (ל"ח ז'), כי האשה לאחר שתלד נפחת יפיה, וכאן איירי לאחר שילדה, ולכן אף כי עדיין נשארה יפה, אך לא עוד "מאוד" כמקדם, ולכן חסרה כאן המלה "מאוד".

אלות

1. פרשני - בינו החדה - מחיין בסניו, התוכף למצוא תשובה לכך מבלי להצטרף פרשיון היפה של פרשני?
2. מה בצצת תשובתו כאן?

* * *

ד. צרור המור. וישקף אבימלך בעד החלון. בדרך כישוף כמו (שופטים ה' כ"ח) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב שהם מיני כישוף לראות למרחוק. ואם סיסרא הביטה בעד החלון שהוא כישוף מפורסם כמו החלון. ולפי שלא השיגו הדבר על בוריו חזרה לעשות כישוף אחר יותר דק, וזהו בעד האשנב שהוא חלון דק. ואמר: חכמות שרותיה תענינה. להורות שאף הנשים החכמות שבמלכותם עשו כישופיהן וכולן הסכימו והשיגו מה שהשיגה אם סיסרא. וזהו: אף היא תשיב אמריה לה באופן שהחכמות ואם סיסרא כלן אמרו: הלא ימצאו יחלקו שלל. לפי שרואות ואינן יודעות מה רואות. וכשראו דם ואש בסיסרא והמונו. פתרו הדבר שהיה רחם רחמתיים מדם בתולי הנערות ושלל צבעים רקמה. וכל זה היה שקר. אבל בזה נתקררה דעתה כאלו היה אמת. ולכן סמך מיד: כן יאבדו כל אויביך ה' שיחשבו שהם נוצחים ויהיו מנוצחים כמו בסיסרא. אבל: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. בלי ספק וגמגום אלא ברור כשמש. וכן אבימלך בכישוף הזה ראה שהיא אשתו. והווי: וירא והנה יצחק מצחק שאמרו דאחו משמש מטתו. כי בכישופיו שידה ושידים הראוהו שהיה משמש מטתו. כי באופן אחר לא יצוייר זה ביצחק הצדיק. וזה ידוע באותה מלאכה שמראין השדים איש אחד בקצה הארץ אוכל או עושה מלאכה אחרת. ולכן אמר אך הנה אשתך היא. כי נתן לו סימן מהזמן וכיוצא בו. ולזה לא הכחיש יצחק אבל אמר: פן אמות עליה. ולפי שהיה לו ברית עם אברהם אמר: הנוגע באיש הזה.

אלות

1. פרשני קובע שהיה כאן "כישוף" מה מאלו מצאנו כש?
2. מה בדיוק קרה אלף את סיסרא וחברותיה ואיך זה שייך לכאן?
3. למה הודה יצחק מיד ואישר את דבריו של אבימלך?

* * *

פרק כ"ו פסוק כ"ט:

כ"ט) אם תעשה עמנו. דקדקו לומר נסח וסדר
 הברית אשר יכרת להם שהוא בשביל
 הטובה, והוא אומרו אם תעשה עמנו רעה
 כאשר וגו' פי' תהיה השבועה בעד הטובה
 שקבלת ממנו, וכזה יש טעם להפסקת
 הכתובים בסדר זה, שכן הראוי היה לו
 להפסיק בתבת כאשר וגו' ותבת אם תעשה
 עמנו רעה היו נסמכים בפסוק שלפניו שמסמך
 ברית עמך שם קנו מקומם להזכיר הברית.
 ולפי דברנו ידבק על נכון כי יכון לדקדק סדר
 השבועה שתהיה בשביל הטובה, ואומרו לא
 נגענוך וגו' להיות שאין הפרת החסד שעשו
 שהיה לטובת יצחק אלא אחר הפרת פרט זה,
 כי תמצא שמחקי המלכים שיתנו יד ועזר
 לשוכני ארצם לקנות הון לב' סבות, הא' לאם
 יצטרכו להם להלוות מהם יהיה להם בית והון
 לעזר להועיל לפי שעה, הב' כדי שתתרום
 מלקיחתם כי תתנשא בברכות בה אנשים עשירים

ובעלי שם כי הוא מטכסיסי המלכות, ולאחד
 מב' סבות יאמר האומר כי טובת אבימלך
 ליצחק הנאת עצמו נתפון. לזה דקדק לומר
 כאשר לא נגענוך מימינו אפי' בנגיעה, שהוא
 דבר שאינו מחסר ממון אלא פדבר שחוזר
 בעיניו, וכזה באמת כי לא עשינו עמך רק טוב
 פי' שלל הטעמים הנוגעים להם והצדיק
 שהפונה היא להיטיב לו דוקא, ולעד שתאמר
 כי היתה הפונה למעלת המלכות הנה שלחנוך
 אתה וממונך והוא אומרו ונשלחך בשלום פי'
 ובממונך, הראת לדעת כי אין פונתינו בהיטיב
 עמך לטכסיסי המלוכה ומעשה לא הנה
 מציאות להצדיק הטוב ההוא פי נתפנו
 לטובתו אלא אחר ששלחוהו הכרו הדברים
 בנים, וכזה נתנו תוספת טעם גם כן למה
 ששלחוהו פי הוא זה דבר המעמיד לטובת
 הנאה המקומת השבועה וכל זה נכלל בכלל
 אומרו ראו ראינו:

אלות

1. פרשנו קובץ ספר הצנין כאן היה מצד הטוב צעה אבימלך, ולא משהו אחר, למה זה חשוב לך?
2. איך הוא לומר זאת מסדר הכתובים?
3. מתי סיבות עצמון המלך מסייע לנתינו, מה הן ומה ההבדל ביניהן?
4. כאן לא היה כן, למה ואיך זה הוכח?
5. מה רצה המלך להדגיש בכל התנהאותו זו?

* * *

ו. מלאכת מחשבת.

פרק כ"ו פסוק יג' :

ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד :

מודעת זאת בכל הארץ (ד') כי לא יחון ה' חכמה אלא למי שהוא חכם, ולא פושר
 אלא לאיש עשיר. ומי שחננו ה' ראשית דעת בנקל יתרום ויתנשא דעת
 ובתבונה. ואם יתן ה' לאדם התחלה ברכה במעשה ידיו לקנות הון ועושר ואם מעט
 הנה לו פתח פתוח להעשיר ולהתגדל למעלה ראש. ואמנם הורה הכתוב לנו בדבר
 הזה בילחך כי כאשר החיל להתגדל מעט וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד. ואיש רש
 ועבד עמול יעמול לרוח וכל ימיו מכאובים ולא יאונה מעולם אשר יפוז. וזה ברור
 חמת השמש :

אלות

1. למה בפסוקים בונה פרשנו את השקפתו על החיים?
2. בצבט מה רוצה פרשנו ללמוד מכאן על אורחות הצולפת?

* * *